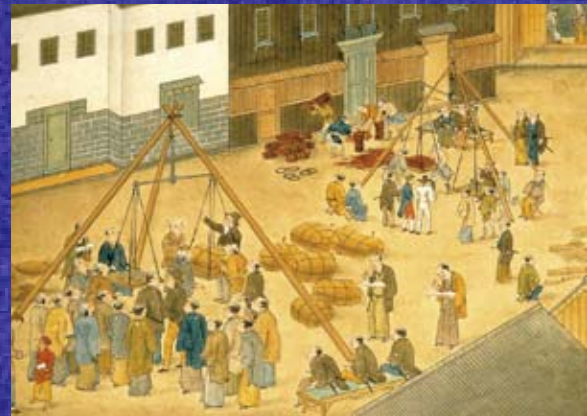

Geschiedenis in de klas

Deshima, een factorij in Japan

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, voorwoord en enkele representatieve pagina's.

Inhoud

1	Het begint met de 'Liefde' en zijn bemanning (1600)	4
2	In de Franse Tijd bleef de Hollandse vlag waaien op Deshima	5
3	Europese vrouwen waren niet toegestaan op Deshima	6

Nederlanders over Japan

4	G.F. Meijlan, Japan (1830)	7
5	C.T. van Assendelft de Coningh, Mijn verblijf in Japan (1856)	13
6	J.L.C. Pompe van Meerdervoort, Vijf jaren in Japan (1857-1863)	24
7	J.F. van Overmeer Fisscher, Bijdrage tot de kennis van het Japansche Rijk (1833)	27
8	J.A. van der Chijs, Neerlands streven tot openstelling van Japan voor de wereldhandel (1867)	32
9	Frits Vos, De Nederlandse taal in Japan (1983)	35

Contacten tussen Japanners en Nederlanders

10	Brief namens de keizer van Japanse (1765) en het antwoord van de VOC	37
11	Buitenlands nieuws voor de Japanners	41
12	Boeken die de Japanners bij de Nederlanders bestelden	45
13	Japanners over Nederlanders in de 18 ^{de} en 19 ^{de} eeuw	50
14	Commodore Perry forceert de openstelling van Japan	51
	Verklarende woordenlijst	53

Vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Samenstelling

Conny Bastiaans

Leo Dalhuisen

Irmelin de Vries-Knepflé

geschiedenisindeklas.com - tweede (herziene) versie - april 2011

Voorwoord

Het onderwerp van dit boekje is Deshima, het eilandje in de baai van Nagasaki, van waaruit de Nederlanders als enige Europeanen enkele eeuwen met Japanners handel dreven. Hoewel in beide landen vooral op politiek en economisch gebied veel overeenkomsten vallen te ontdekken, zijn de verschillen op deze en andere gebieden aanzienlijk. Zoals een Nederlander die enkele jaren in Japan heeft gewoond, in 1984 schreef: 'De vormelijkheid van het niveau waaraan Japanners gewend zijn, brengt ons al gauw op de rand van een zenuwzinking, en niets in Japan maakt ons zo gelukkig als iemand te ontmoeten met wie we 'gewoon' kunnen doen. Dat ligt natuurlijk niet aan de Japanners, maar aan ons'. Het is boeiend te lezen hoe Nederlanders en Japanners over elkaar oordeelden in het verleden. Daarbij valt te constateren dat slechts weinigen erin slagen de interculturele betrekkingen 'multiperspectief' te bezien. Daaraan is in onze tijd nog niet zoveel verandering gekomen.

In dit boekje hebben we ervoor gekozen de leerlingen documenten en fragmenten uit literatuur uit de 19de eeuw en eerder voor te leggen. Het boekje is bedoeld voor leerlingen in de bovenbouw. De praktijk heeft uitgewezen dat ook leerlingen in de onderbouw ermee kunnen omgaan.

De inhoud van dit deel in de Azië-reeks leent zich in het bijzonder voor onderzoek door leerlingen naar de volgende onderwerpen en vanuit de bijgevoegde vragen:

De redenen van de Japanners en Nederlanders om zo geïsoleerd met elkaar om te gaan

- 1 Aan het begin van de 17de eeuw sloten de Japanners hun land voor vrijwel alle buitenlanders af. Welke redenen hadden ze daarvoor?
- 2 De Hollanders waren de enige Europeanen die met de Japanners mochten handeldrijven:
  - a welke redenen hadden de Japanners om hun land niet helemaal af te sluiten voor Europeanen?
  - b welke redenen hadden de Japanners om juist met de Hollanders handel te drijven?

Producten en voorschriften

- 3
  - a Welke producten brachten de Nederlanders naar Japan?
  - b Waren die producten voor de Japanners onmisbaar?
- 4 Welke producten haalden de Nederlanders uit Japan?
- 5 De Nederlanders moesten zich aan allerlei voorschriften houden waardoor ze erg beperkt werden in hun doen en laten.
  - a Welke voorschriften worden genoemd?
  - b Welke redenen hadden de Japanners om al deze voorschriften voor de Nederlanders te stellen?
  - c Waaruit blijkt dat Meylan en Van Assendelft de Coningh ieder een andere mening hebben over de voorschriften?
  - d Wat zouden de redenen van de Nederlanders geweest kunnen zijn om ondanks alles op Deshima te blijven handeldrijven?

Het eiland en de gebouwen erop

- 6
  - a Probeer het volgende over het eiland te weten te komen:
    - het is geen natuurlijk eiland: hoe is het ontstaan en hoe is het aan zijn vorm gekomen?
    - welke afmetingen had het eiland?
    - welke gebouwen stonden op het eiland en waarvoor dienden ze?
    - wat valt er nog meer te zien op het eiland?
  - b Wat vertellen de bronnen over werkomstandigheden op het eiland?
  - c En wat over de vrije tijd?

Nederlanders en Japanners over elkaar

- 7 Hoe oordeelden de Nederlanders over de Japanners? Als je de bronnen goed bestudeert, zul je merken dat de Nederlanders verschillend denken over de Japanners:
  - geef van iedere schrijver aan hoe hij over de Japanners oordeelt (positief of negatief) en probeer te verklaren waarom de schrijver zo'n oordeel heeft;
  - geef aan waaruit het oordeel van de schrijver blijkt;
  - en geef aan welke schrijvers zich meer van hun standplaatsgebondenheid bewust zijn dan andere en op grond waarvan je dat vindt.
- 8 Hoe oordeelden de Japanners over de Nederlanders?
- 9
  - a Op welke manieren hebben de Nederlanders invloed kunnen uitoefenen op de Japanse cultuur?
  - b Welke sporen van deze invloed en van het verblijf van Nederlanders zijn nog zichtbaar in Japan?

1 Het begint met de 'Liefde' en zijn bemanning (1600)

Hierboven het nagebouwde schip 'Liefde' dat te zien is in het openlucht museum Oranda Mura, Holland Village, aan de baai van Omura bij Nagasaki in Japan.

Hieronder een maquette van het kleine in de haven van Nagasaki kunstmatig aangelegde eilandje Deshima dat in de 17de eeuw door de Japanse regering aan de Hollanders ter beschikking werd gesteld.

In 1598 werd door de Rotterdamse Compagnie een uit vijf schepen bestaande vloot naar Azië gestuurd.

Op 27 juni vertrokken uit Rotterdam de schepen: *Hoop*, *Liefde*, *Trouw*, *Geloof* en *Blijde Boodschap*. Het werd een reis vol tegenslagen. De *Liefde* zou als enige van de vijf schepen Japan bereiken, op 19 april 1600. Het schip *Geloof* zou als enige in Rotterdam terugkeren. Ongeveer 80% van de bemanningen van de schepen zou tijdens de tocht om het leven komen. De *Liefde* was met ongeveer 110 man aan boord vertrokken en daarvan waren er bij aankomst in Japan nog maar 24 of 25 in leven.

De Japanse overheid nam het schip in beslag, maar verzorgde de bemanning goed. Portugezen die zich al in Japan hadden gevestigd, probeerden de Nederlanders zwart te maken in het belang van de bevoorrechte handelspositie van de Portugezen. Maar de Engelse stuurman van de *Liefde*, William Adams, wist een goede verstandhouding met de Japanse overheid op te bouwen. Adams werd een belangrijke raadgever van shogun Ieyasu, de Japanse politieke leider in die tijd. Adams huwde met een Japanse vrouw en kreeg van Ieyasu een landgoed en diverse hoge titels. Nog een ander lid van de bemanning huwde met een Japanse en bleef in Japan. De overige bemanningsleden keerden naar huis terug. In 1605 werden zij op een Japans schip naar Patani (in Thailand) gebracht. Vandaar voeren zij met een Hollandse vloot terug. Inmiddels was de VOC opgericht. De bemanningsleden overhandigden aan het bestuur van de VOC een brief van Ieyasu, waarin hij de Nederlanders uitnodigde in Japan te komen handeldrijven. Zo begon een landurige handelsrelatie tussen de Japanners en de Nederlanders.

2 In de Franse Tijd bleef de Hollandse vlag waaien op Deshima

Japans portret van een jujo (Japanse geliefde) van een Nederlander op Deshima. Zij was vermoedelijk de geliefde van Hendrik Doeff, wiens portret aan de muur hangt.

Hendrik Doeff (1777-1835) kwam in 1799 op Deshima aan. Hij maakte daar carrière, werd in 1803 opperhoofd (leider van de factorij) en zou daar blijven tot 1817.

In de tijd waarin Nederland onder Franse invloed kwam en van 1806-1813 zelfs deel uitmaakte van het Franse rijk, liep er in sommige jaren geen enkel schip binnen om de Nederlanders op Deshima af te lossen.

Doeff kon goed opschieten met de Japanse bestuurders en niet alleen met hen. Japanse vrouwen waarmee hij de liefde bedreef, leerden hem de Japanse taal en veel van andere Japanse cultuuruitingen. Door zijn kennis van Japan slaagde hij erin tijdens de Franse bezetting van Nederland de Hollandse vlag op Deshima te laten waaien. De Japanse regering wilde de Nederlanders niet vervangen door de Britten, hoewel die daartoe verschillende pogingen ondernamen.

Japans portret van opperhoofd Doeff met bediende en hondje